

**DET NASJONALE
STATSADVOKATEMBETET**

Arbeids- og sosialdepartementet

DERES REF.:

VÅR REF.:
20/2116-1

DATO:
10.12.2020

**HØRING – STRAFFEANSVAR FOR LØNNSTYVERI OG ØKT STRAFFERAMME VED
BRUDD PÅ BESTEMMELSER I ARBEIDSMILJØLOVEN M.V**

Jeg viser til departementets brev av 1. oktober 2020 og høringsnotat datert samme dag.

1. Ny bestemmelse om lønnstyveri

1.1 Innledning

Det nasjonale statsadvokatembetet støtter forslaget om at det skal innføres en ny bestemmelse om lønnstyveri, men den bør suppleres med en bestemmelse som mer generelt retter seg mot grov utnyttelse av arbeidstakere uten at det dreier seg om tvangsarbeid. Et praktisk eksempel er de situasjoner hvor det inngås avtaler om grov underbetaling. All den tid en slik bestemmelse vil rette seg mot utnyttelse av mennesker og ikke om rettigheter, plikter og ansvar i arbeidsforhold bør den formentlig tas inn i straffeloven.

I det videre lovarbeid bør medvirkning vies mer oppmerksomhet. Hvis kretsen av mulige medvirkere utvides vil bestemmelsene få et bredere nedslagsfelt og bli et bedre redskap i kampen mot arbeidslivskriminalitet.

Uaktsom overtredelse av allmenngjøringsloven er straffbart, jf. lovens § 15. Det fremgår ikke av høringsnotatet hvorfor uaktsomhet som subjektivt vilkår ikke skal være et alternativ i en ny bestemmelse om lønnstyveri. Av hensyn til muligheten for å straffe medvirkere på en effektiv måte bør uaktsomhetsvilkåret opprettholdes i nye lovbestemmelser, jf. under.

1.2 Utnyttelse av arbeidskraft

Den eneste bestemmelse som i dag direkte rammer utnyttelse av arbeidskraft er straffeloven § 257 første ledd bokstav b (før den straffeloven (1902) § 224 første ledd bokstav b) om tvangsarbeid som nesten ikke er brukt i Norge. Med erfaring fra den såkalte Lime-saken som Det nasjonale statsadvokatembetet har hatt hovedansvaret for i seks år legger vi til grunn at det har vært få saker om tvangsarbeid fordi det er meget kraftkrevende å etterforske og bevise at det foreligger i tvang. I den nevnte sak som var veldig stor var det såre enkelt å bevise utnyttelse fordi de fornærmede ikke fikk lønn og jobbet lange dager. Det som derimot var utfordrende og som blant annet medførte to rekordlange rettsforhandlinger var nettopp å bevise at det forelå tvang. Ved å innføre en bestemmelse i straffeloven som gjør det straffbart å grovt utnytte arbeidere uten at det er snakk om tvang vil terskelen for å gå løs på denne typen saker bli vesentlig lavere. Dette vil i sin tur kunne lede til flere positive påtaleavgjørelser og straffereaksjoner.

1.3 Medvirkning

I 2015 ble allmenngjøringsloven endret ved at blant annet medvirkning ble gjort straffbart. I Prop. 48 L (2014-2015) uttales i spesialkommentaren til allmenngjøringsloven § 15 at hvorvidt det foreligger medvirkning vil måtte vurderes konkret i den enkelte sak og at bestemmelsen etter omstendighetene kan tenkes å ramme oppdragsgivere. Den siste kommentaren er meget interessant og bør følges opp. I en artikkel fra 2016 i fagbladet Miljøkrim som utgis av Økokrim problematiserer den gang statsadvokat Aud Ingvild Slettemoen medvirkningsansvaret i allmenngjøringsloven. I sine drøftinger tar hun blant annet til orde for at den som bestiller eller kjøper varer eller tjenester innen de allmenngjorte bransjene kan holdes strafferettslig ansvarlig for medvirkning til brudd på allmenngjøringsloven, dersom vedkommende har utvist subjektiv skyld når det gjelder betaling av arbeiderne i produksjonen.

For å komme arbeidslivskriminalitet til livs bør politiet og påtalemyndigheten rette mye mer oppmerksomhet mot medvirkere på "bruker- og oppdragsgiversiden". Ved for eksempel å bøtelegge kunder som kjøper billig bilvask fra et firma de burde forstå misligholdt sine lønnsforpliktelser, i tillegg til å reagere mot arbeidsgiver, så vil straffereaksjonen få en bedre allmennpreventiv effekt. Ellers så vil også samarbeidspartnere, eksempelvis leverandører, kunne holdes ansvarlig for medvirkning til lønnstyveri og eventuelt medvirkning til grov utnyttelse av arbeidskraft.

Etter Det nasjonale statsadvokatembetet sin mening bør lovgiver gi klar ordre om at også bruker- og oppdragsgiversiden skal vies oppmerksomhet når politiet og påtalemyndigheten vurderer om noen kan straffes for medvirkning til lønnstyveri og eventuelt grov utnyttelse av arbeidskraft.

1.4 Skyldkravet

Som nevnt under punkt 1.1 så bør en ny bestemmelse om lønnsstyveri og eventuelt en bestemmelse om grov utnyttelse av arbeidskraft inneholde et uaktsomhetsalternativ. Et slikt skyldkrav vil gjøre det lettere å holde medvirkere på bruker- oppdragsgiversiden ansvarlig, jf. eksempelet under punkt 1.3.

1.5 Grovt lønnsstyveri

Departementets forslag og begrunnelse tiltres.

2. Strafferammer

2.1 Strafferammer i arbeidsmiljøloven

Det nasjonale statsadvokatembetet tiltrer departementets forslag om at strafferammen i arbeidsmiljøloven skal heves til fem år hvis det dreier seg om grov overtredelse. Det fremgår ingen steder hvorfor ikke strafferammen for simpel overtredelse også skal heves. Når det foreslås at strafferammen for lønnsstyveri skal være to år bør også overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 første ledd være to år.

En endring av strafferammene som foreslått signaliserer at også straffenivået skal økes. Dette kan med fordel presiseres av lovgiver.

2.2 Strafferamme i ny bestemmelse om grov utnyttelse av arbeidskraft

En egen bestemmelse i straffeloven om grov utnyttelse av arbeidskraft bør ha en høyere strafferamme enn arbeidsmiljøloven, men formentlig lavere enn bestemmelsen om menneskehandel.

3. Arbeidstilsynets vedtakskompetanse

Departementets forslag og begrunnelse tiltres. Embetet føyer til at Arbeidstilsynet bør gis en klar beskjed om å anmelde forhold i situasjoner hvor det gis pålegg om å utbetale lønn. Straffereaksjoner er nødvendig for å sikre god allmennprevensjon.

4. Straffansvar for brudd på lov om OTP

Departementets forslag og begrunnelse tiltres.

5. Lønnsutbetaling til konto

Departementets forslag og begrunnelse tiltres.

6. Avsluttende bemerkninger

Norge kan ikke si seg fornøyd med at vi kun har fem dommer som direkte rammer utnyttelse av arbeidstakere, og mye taler for at lovverket vårt ikke er godt nok. Det er vel og bra å innføre en bestemmelse om lønnstyveri, men tiden er moden for å gå lenger. Ved å kriminalisere grov utnyttelse av arbeidskraft vil vi på en bedre måte ramme en del av kjernen i arbeidslivskriminalitet.

Det snakkes under tiden om "sosial dumping" som et uønsket fenomen i det norske samfunn uten at begrepet er nærmere definert. Det nasjonale statsadvokatembetet opplever at en stor del av "sosial dumping" nettopp er grov utnyttelse av arbeidskraft. Ved å vedta en bestemmelse som kriminaliserer dette vil en god del av den "sosiale dumpingen" kunne motvirkes mer effektivt.

Lovgivningsprosesser tar dessverre lang tid så det er nå ønskelig at politikerne får presentert tanken om en bestemmelse som rammer bredere enn bare lønnstyveri. Slik Det nasjonale statsadvokatembetet ser det vil det ikke kreve mye ekstraarbeid å vurdere om det skal innføres en ny bestemmelse om grov utnyttelse av arbeidskraft nå som prosessen med å gjøre lønnstyveri straffbart allerede er i gang.

Med vennlig hilsen

Geir Evanger
statsadvokat